

HUMOR, NEVETÉS ÉS ANTROPOLÓGIA

DOI 10.35402/kek.2024.3.4

Absztrakt

A tanulmány a humor és a nevetés sokrétű szerepét vizsgálja antropológiai kontextusban, feltárva, hogy ezek a jelenségek miként tárják fel a társadalmi struktúrákat és a kulturális gyakorlatokat. A humor, mint az emberi tapasztalat univerzális aspektusa, betekintést nyújt egy közösség mélyebb működési módjaiba, tükrözve a kulturális konstrukciók és az emberi sokféleség összetett kölcsönhatását.

Abstract

This paper examines the multifaceted role of humor and laughter in anthropological contexts, exploring how these phenomena reveal underlying societal structures and cultural practices. Humor, as a universal aspect of human experience, can provide insights into the deep-seated functions of a community, reflecting the complex interplay between cultural constructs and inherent human diversity.

Mikor társadalomtudományos igénnyel fordulunk egy jelenség felé, először érdemes alaposan megfontolni, hogy miről is gondolkodunk pontosan, mit kívánunk megvizsgálni. Miközben a humor adja magát mint olyan téma, mely Mauss által felvetett értelemben képes feltárni egy jelenségen keresztül az azt használó közösség mélyebb működési módjait, vagyis egy olyan univerzalitás, amire aztán a konstruáltságából következő emberi diverzitás rétegei rakódnak, és éppen a közös emberi alap teszi lehetővé, hogy a sokféleség megértésére használhassuk. Bonyos értelmében a saját etnocentrizmusunkra reflektáló lakmusz papír. Tomski kutatásomra például azzal a prekoncepcióval érkeztem, hogy az oroszok nem vicces emberek, mivel nem mosolyognak, nyilvános helyen nem nevetnek, és az első hetek nem előítéletem ellenében hatottak. Először is beszélgetőtársaim felvilágosítottak, hogy a komolyság nem a jókedv hiánya, de nem tartják például férfias, őszinte dolognak a gyakori nevetést, és az állandó mosolygást. "Azt az amerikaiak csinálják"- mondták. Illetve külön felhívták a figyelmem, hogy hagyjam abba az állandó

mosolygást, különösen az esti bulikban, mert előbb vagy utóbb belém fognak kötni, vagy azért, mert "hülyének" gondolnak, vagy, mert valaki sértésnek fogja venni, nyilván azt feltételezve, hogy rajta találok valami mókásat. Az első kint töltött hónap végén, mikor a nyelvi korrepetálásomat végző tanáromat arra akartam kérni, hogy az erősen száraz tankönyvünk helyett inkább egy "modernebb", diskurzus alapú könyvet szeretnék használni, az ötvenes évei végén járó, és minden benyomásom alapján egyáltalán nem humoros nő mégis azt válaszolta: "Az oroszok nem szeretnek beszélgetni, mert az juttat a gulágra". Pár napig gondolkodtam az eseten, mivel pókerarcából nem tudtam megállapítani, hogy viccnek szánta-e, a következő alkalommal kutatásomra hivatkozva megkérdeztem, hogy pusztán csak az adatgyűjtés kedvéért, nem mondana-e pár orosz viccet. Amire, a tőle addig először látott mosollyal úgy reagált: "Múlt héten már mondtam egyet, de az oroszok a vicceket se szeretik, mert a nevetés is a gulágra vezet". Ettől kezdve kezdtem meg sokkal jobban megérteni, hogy a hétköznapi interakciókban lényegesen több humort használtak addig is, de az általam várt, "normálisnak" tartott reakciók hiányában nem ismertem ezt fel. Természetesen ebben a felszínes beszámolómban az antropológiai pontatlanság bűnébe esek, hiszen Oroszországban se beszélhetünk egy kultúráról és viselkedési módról. Mindenesetre az én környezetemben a beszélgetőtársak saját szavaikkal "klasszikus orosz" viselkedésnek minősített szokások szerint jórészt a hangos nevetést és a gyakori mosolyt a védett, privát közegegre korlátozták. Én magam pedig akkor tapasztalhattam meg, miután bizalmi viszonyba kerültem azokkal, akiket ettől a "beengedéstől" kezdve valóban nevezhettem barátainak. Vagyis a jókedve és humor, vagy inkább a nevetés és a humor társadalmi, bár látszólag elemiben összekapcsolódik, itt mégis külön mozgásra is képes. Ebben a példában a nevetés mint a bizalom kockázati tényezőjének csökkentésére szolgáló kulturális jelzés mutatkozik meg. Vagyis a humor mint fókusz messze többet tud elárulni arról, hogy miként konstruáljuk valóságunkat, mint ahogy azt a profán téma elsőre gondolni engedné. Többek között rengeteg dolgot elárulva arról is, hogy saját normáinkat

az elvárható viselkedésminták mércéjeként használva miként minősítjük és kategorizáljuk a más kulturális keretben létezőket.

Humor és az ember, mint biológiai létező

Az ember bármennyire is konstruálja környezetét, az a fizikai és biológiai valóságban létezik. Az emberi viselkedés az evolúciós múltban gyökerezik, szociális főemlősként az evolúció logikája alapján nem létezett társas viselkedésétől elválasztott ember, hiszen azzal együtt fejlődött és jelent meg. Ennek az evolúciós kitekintésnek összefoglalása indokolt, mivel gyakran keveredik a „miért működik”, és a „miért csináljuk”. A nem is olyan régen elhíresült Jordan Peterson botrány jó példa erre, mikor az elmentmondásos jungiánus pszichológus azt mondta, hogy a nők szexuális fogadókészség jelzése miatt sminkelik magukat. Valóban logikusnak tűnik, hogy a smink a peteérés idején történő vízviszartartás és a szexuális vágy hatására az ajkakon kialakuló, és esetleg látható vérbőséget kívánja elrejtetni, és nem kell ahhoz mély ismerettel rendelkezni a kritikus társadalomtudományok területén, hogy tudjuk, nem ez a cselekvés valódi indoka. Egy antropológus valószínűleg rögtön a Wodaabe kultúrára gondol, ahol a Gerewol fesztiválra éppen a fiatal férfiak sminkelik ki magukat, ezzel jelezve a túlzottan általánosító, determinisztikus elméletek korlátait. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy ha van a szexuális fogadóképesség fiziológiájának megjelenése és a smink által létrehozott látszat között kapcsolat, akkor az azt magyarázza meg, hogy miért működik, és nem azt, hogy miért csináljuk. Mert lássuk be, a tinédzser lányok sokkal inkább a fogyasztói társadalom reklámpára, kortársaik nyomása hatására, és a kulturális elvárások nyomán fordulnak a rúzs felé, és nem azért, hogy a buszon mindenki azt gondolja, hogy ovulálnak. Nincs ez másként a humor esetén sem. Az evolúciós pszichológia többek között azt vizsgálja, hogy bizonyos viselkedési minták hogyan járultak hozzá az egyedek túléléséhez és szaporodásához, ami megmagyarázza, hogy aztán ezekre miként és miért épülnek kulturális gyakorlatok, de a partikuláris megvalósulást nem képesek feltárni számunkra. Mindezek ellenére egy humorral foglalkozó periodika esetén van jelentősége e dimenzió gyors áttekintésének is. Például a humor egyik evolúciós szerepe a társas kötelékek erősítésének és a csoportkohézió növelése lehetett, ami elősegítette a csoport túlélését (Gervais & Wilson, 2005: 395-430). Ami bizonyos értelemben a

saját szibériai etnográfiai példám értelmezéséhez is felhasználható. Az emberi kultúra nem független a biológiai alapoktól, a két rendszer szorosan összefonódik. A mód, ahogyan az emberek a humort használják, genetikai predispozíciókon és neurobiológiai mechanizmusokon alapul, hiszen ezek nélkül nem lennének képesek annak fiziológiai és mentális megvalósítására, ugyanakkor a kulturális szabályok és normák formába is szorítják e törekvéseket (Hurley et al., 2011: 97-136). Az evolúciós alapok figyelembevételét segít megérteni, mi teszi az embert egyedivé a többi élőlényel szemben. A humor és a nevetés nemcsak az embereknél, hanem más főemlősöknél is megfigyelhető (Preuschoft & Van-Hooff, 1997: 171-190). A hasonlóság és a különbözőség egyszerre árul el számunkra valamit. A csoportközi erőszakhoz hasonlóan, a nevetés is megfigyelhető tehát a főemlősök között, de szintén hasonlóan ahhoz, máris megmutatja az elkülönülésünket. Mivel a csimpánzok - bár megölik a másik csoportba tartozókat -, nem zárják őket munkatábornak nevezett „halálgyárakba”, nem alkotnak lelkiismeretük elaltatására komplex ideológiákat, és nem mesélnék vicceket, nem mondanak komplex történeteket, melyekkel a közös kulturális értelmezésen keresztül megerősítik identitásukat és csoporttagságuk érzetét. Az evolúciós biológia segítségével megérthetjük, hogyan fejlődtek ki ezek a különbségek, és milyen adaptív funkciókkal bírnak. Geoffrey Miller elmélete szerint a humor a szexuális szelekció eredményeként alakult ki, és a humorérzék a genetikai alkalmasság jelzéseként szolgál a párválasztás során. A humor egy olyan alkalmassági indikátor, amely magas intelligenciát és kreativitást jelez, amelyek vonzóak a potenciális partnerek számára (Miller, 2000: 121-130). Ezen elmélet szerint a férfiak gyakrabban használják a humort, hogy lenyűgözzék a nőket, míg a nők a humorérzékét fontosnak tartják a párválasztás során (Bressler et al., 2006: 121-130; Feingold, 1992: 125-139). Gervais és Wilson elmélete szerint a humor és a nevetés csoportos funkciója a társas kapcsolatok erősítésében rejlik. A humor segít csökkenteni a csoporton belüli feszültséget és növeli a kohéziót. A nevetés jelezheti, hogy a helyzet ártalmatlan, így csökkenti az agresszió szintjét és elősegíti a társas kapcsolatok kialakulását (Gervais & Wilson, 2005: 395-430). Hurley, Dennett és Adams „Inside Jokes” című könyvükben egy kognitív hibajavítási mechanizmust javasolnak a humor evolúciós magyarázataként. Vagyis a humor egy olyan eszköz, mely segít az elmének kiszűrni a hibás információkat. Amikor egy személy

„megért” egy viccet, az ahhoz hasonló érzést kelt, mint egy rejtvény megoldása, amely során a humor segít gyorsan és hatékonyan eltávolítani a hibás vagy megtévesztő gondolatokat a tudatból (Hurley et al., 2011: 97-136). A gyermekek és más főemlősök között megfigyelhető játékos nevetés pedig azt jelzi, hogy az agresszió nem valós, és hogy a tevékenység biztonságos. Ez lehetővé teszi a szociális és fizikai készségek gyakorlását egy biztonságos környezetben, ami hozzájárul a túléléshez és a társas kötelékek erősítéséhez (Preuschoft & Van-Hooff, 1997: 171-190). Pinker (1997) szerint a humor az indirekt adaptív értékét mutatja, mivel nem közvetlenül növeli az egyén alkalmasságát, hanem a társas konfliktusok kontextusában használatos, hogy aláássa mások tekintélyét finom módon, fizikai erő alkalmazása nélkül.

A humor elméletei

A humor három hagyományos elmélete a szuperioritás, az inkongruitás, és a megkönnyebbülés elmélete. Ezek az elméletek különböző szempontokból közelítik meg a humor forrását és hatását, és nem tekinthetők egymás riválisainak, mivel nem ugyanazt a jelenséget magyarázzák (Zamir, 2014; Shaw, 2010; Smuts, 2006; Levinson, 1998). A szuperioritás elmélete azt állítja, hogy a humor forrása a mások fölötti fölény érzésében rejlik. Ez az elmélet az érzelmi reakcióval foglalkozik, amely gyakran kíséri a humoros szórakozást. A humor élvezete abból fakad, hogy felsőbbrendűnek érezzük magunkat az általunk nevetségesnek talált objektummal szemben. Az inkongruitás elmélete a humor forrását ellentmondásokban találja meg. Az elmélet célja, hogy meghatározza a komikus szórakozás formális tárgyát, amelyet az inkongruitás különféle formáiban helyez el, kognitív aspektusokra összpontosít, és azt sugallja, hogy a humor akkor keletkezik, amikor váratlan vagy nem illeszkedő elemek találkoznak. A megkönnyebbülés elmélete a humoros szórakozás fizikai kifejezésére, a nevetésre összpontosít, amelyet a felgyülemlett feszültség és energia felszabadításaként értelmez. A nevetés egyfajta megkönnyebbülést és pszichológiai feszültségoldást nyújt. Jerrold Levinson szerint a szuperioritás és a megkönnyebbülés elméletek inkább a humoros reakció mellékhatásaival vagy mechanizmusaival foglalkoznak, mintsem annak fogalmi magjával. Ezzel szemben az inkongruitás elmélete a komikus szórakozás kognitív aspektusait célozza meg (Levinson 1998:564).

Antropológiai nézőpont

A humor antropológiai vizsgálata azt jelenti, hogy megértjük, hogyan befolyásolja és tükrözi a humor az emberi kultúrákat és társadalmakat. Az antropológiai megközelítés különös figyelmet fordít arra, hogyan használják a humort a társadalmi normák, értékek és identitások kifejezésére és alakítására. Ebből a szempontból ideálisan oldja fel az egymás mellett létező elméleti dzsungel alkotta problémát. A humor a különböző kultúrákban eltérő formákat ölthet, vagyis más-más társadalmi szerepeket tölt be, tehát különféle elméletekkel értelmezhető. Például egyes kultúrákban a humor főként a feszültség oldására és a csoportkohézió erősítésére szolgál, míg másokban a társadalmi hierarchiák és hatalmi viszonyok kifejezésének eszköze. Bronislaw Malinowski szerint az antropológusnak meg kell értenie a humor jelentőségét különböző kultúrákban, és azt, hogyan használják azt a társadalmi kapcsolatokban és identitásformálásban. Az antropológia az a tudomány, melynek szükségszerűen van humorérzéke (Malinowski 1937). Abban minden eddigi megközelítés egyetért, hogy a humor nem csupán szórakoztat, hanem fontos társadalmi és kulturális funkciókat is betölt, amelyek révén hozzájárul a valóság és az egyéni és közösségi identitások alakításához. Az alábbiakban részletezem, hogy a humor hogyan járul hozzá a valóság konstrukciójához. A humor segítségével a társadalom közvetíti és megerősíti normáit és értékeit. A viccek és humoros megjegyzések gyakran tartalmaznak implicit üzeneteket arról, hogy mi a helyes vagy helytelen viselkedés. Ezáltal a humor egyfajta szociális kontrollként működik, amely támogatja a társadalmi rend fenntartását. Mary Douglas szerint azáltal, hogy kiforgatja a társadalmi normákat, egyben meg is erősíti azokat, mivel ráirányítja a figyelmet a normák fontosságára (Douglas 1975: 96). A humor lehetőséget ad a társadalom tagjainak, hogy kritikusan szemléljék saját kultúrájukat és felismerjék annak abszurditásait és ellentmondásait. A szatíra és az ironia például gyakran használ humoros eszközöket a társadalmi és politikai kritikák kifejezésére. Ezáltal hozzájárul a társadalmi önismerethez és az önreflexióhoz, mivel lehetőséget ad a társadalmi szerepek és normák újragondolására és átértékelésére (Turner 1982: 32-33). A humor fontos szerepet játszik a kulturális identitás formálásában és a közösségi összetartozás erősítésében. Különösen a kisebbségi csoportok esetében lehetőséget ad arra, hogy kifejezzék saját tapasztalataikat és kritikájukat a többségi

társadalommal szemben. Az afroamerikai stand-up komédia például a rasszizmus és a társadalmi igazságtalanságok kritikáját összekapcsolja, erősíti a közösségi összetartozást és identitást (Watkins, 1999: 43-44). Ettől nem függetlenül, feszültségoldó funkcióval is bír. Még a problémák, az üldözöttség kimondásán keresztül is megvalósul egyfajta feloldás, ha másban nem, hát abban az aktusban, amely segít levezetni a felgyülemlett érzelmi feszültséget, és megerősíti a közösségi kitettséget a strukturális elnyomásnak. Ez különösen fontos lehet a társadalmi hierarchiákban, ahol ez lehet az egyetlen lehetőség a kisebb hatalommal rendelkezőknek, hogy kifejezzék elégedetlenségüket vagy kritikájukat a hatalmasabbakkal szemben anélkül, hogy nyílt konfliktusba kerülnének (Radcliffe-Brown, 1940: 195-200). Így egyfajta társadalmi kontrollként is működik, mivel lehetőséget ad a társadalom tagjainak, hogy közvetett módon fejezzék ki kritikájukat és elégedetlenségüket. A humor kognitív és érzelmi feldolgozó is elősegíthet, mivel lehetőséget ad az egyéneknek, hogy más szemszögből lássák a valóságot és az élet eseményeit, de biztonságos formában. Talán az afrikai-amerikai humor fehér rajongóinak humor megtapasztalása lehet erre jó példa, hiszen úgy tudnak a kisebbség problémáival találkozni, érzelmi viszonyba kerülni, hogy abban feloldás, de eltávolítás is van. Ez a biztonsági a humor által hozzájárul az egyéni és közösségi problémák kezeléséhez, és elősegíti az érzelmi egyensúly fenntartását, de ki is jelöli a közelítés lehetőségeinek korlátait.

A humor tehát a kulturális és szociális kontextusok szerint változó jelenség, mely működésén túlmutató megfigyeléseket tesz lehetővé. Nem pusztán arról van szó, hogy egy adott társadalomban milyen típusú humor az elfogadott, és milyen formában jelenik meg, sokat elárul az adott közösség értékeiről, normáiról és identitásáról. A humor tehát egy olyan eszköz, amelyen keresztül mélyebb megértést nyerhetünk az emberi viselkedésről és a társadalmi struktúrákról. Az antropológiai megközelítés lehetővé teszi számunkra, hogy felismerjük a humor sokszínűségét és összetettségét, valamint azt, hogy hogyan járul hozzá a valóság konstrukciójához és az emberi kapcsolatok formálásához. Az evolúciós és társadalmi funkciók együttes vizsgálata révén teljesebb képet kapunk arról, hogy miért és hogyan nevtünk, valamint hogy a humor milyen szerepet játszik mindennapi életünkben és társadalmi interakcióinkban.

A humor és nevetés tanulmányozása nemcsak szórakoztató, hanem alapvető fontosságú az emberi

természet és társadalom megértése szempontjából. A különböző tudományterületek és megközelítések integrálásával gazdagabb és árnyaltabb képet kapunk erről az összetett és sokrétű jelenségről. Abban a tulajdonságában pedig különösen alkalma arra, hogy megismerjük rajta keresztül az emberi létezés komplexitását, amely egyszerre teljesen ösztönös és végletesen kulturálisan meghatározott, és tudás vezérelt. Mernék azzal a kijelentéssel élni, hogy mivel a humornak szükségszerűen a normák és befogadóképesség határán kell működnie, maga is ledobja magáról az egyszerű meghatározhatóságot célzó törekvéseket.

Kutatási kaleidoszkóp

Ennek megfelelően ennek a számnak a fókuszában olyan cikkeket mutatunk be, amelyek a humor különböző aspektusait vizsgálják társadalomtudományi szempontból, feltárva annak szerepét és jelentőségét a mindennapi életben, a politikai diskurzusban, valamint a közösségi és egyéni identitás formálásában. Az alábbiakban összefoglalom a válogatásba bekerült tanulmányokat a szerzők és a címek megjelölésével, részletesen bemutatva azok főbb témáit és megközelítéseit.

Fiáth Titanilla: „Értem gyött a halál csak rossz ágyhoz ment” - Humor a hospice-ellátásban tanulmánya a humor szerepét vizsgálja a hospice-ellátásban, különös tekintettel arra, hogyan segítheti a humor a betegek kapcsolatépítését, méltóságuk megőrzését, valamint a haldoklással és a kórházi körülményekkel való megküzdést. A szerző önkéntes pszichológusként és kulturális antropológusként szerzett tapasztalatait felhasználva bemutatja, hogyan jelenik meg a humor a betegek és az ápolók interakcióiban, valamint milyen helyzetekben válik a tréfálkozás inadekvátként értelmezhetővé. A tanulmány számos konkrét példán keresztül mutatja be, hogy a humor miként szolgálhat pozitív erőforrásként a haldoklás folyamatában, segítve a betegek és a személyzet közötti kapcsolatot, valamint enyhítve a feszültségeket és félelmeket.

Kiss Máté: Identitás és generáció tanulmánya az identitárius mozgalmak ellenségképeinek konstrukcióit vizsgálja, különös tekintettel a „hatvannyolcas eszmék” és az antifasiszta mozgalmak szimbolikájára. A szerző bemutatja, hogyan értelmezik a mozgalmak tagjai ezeket a kategóriákat, és milyen társadalmi és politikai kontextusban jelennek meg ezek az ellenségképek. A tanulmány részletesen elemzi a generációs különbségek szerepét

az identitás formálódásában, valamint azt, hogy az egyes mozgalmak miként építenek narratívákat és szimbólumokat az ellenségek köré. Kiss Máté kutatása rávilágít arra, hogy az identitás és a generációs különbségek milyen mélyen befolyásolják a társadalmi és politikai diskurzusokat.

Vizler Eszter: A politikai humor szelepfunkciójának felülvizsgálata cikke a politikai humor szerepét elemzi, különös tekintettel arra, hogyan szolgálhat a humor a társadalmi feszültségek levezetésére és a politikai diskurzus formálására. A szerző különböző elméleti megközelítéseket és empirikus példákat használ fel a humor szelepfunkciójának bemutatására, illetve kritikai felülvizsgálatára. A tanulmány részletesen foglalkozik a politikai humor különböző formáival, például a szatírával és az iróniával, és bemutatja, hogy ezek miként járulhatnak hozzá a társadalmi változásokhoz és a politikai tudatosság növeléséhez. Vizler Eszter kutatása különösen releváns a mai politikai környezetben, ahol a humor egyre fontosabb szerepet játszik a közösségi média és az online diskurzusok terjedésével.

Berta Gergő: Komikum és Ellenállás - A mozgalmi dalok humora tanulmánya a mozgalmi dalok humorának szerepét vizsgálja a politikai ellenállásban. A szerző bemutatja, hogyan használják a mozgalmak a humort az ellenállás eszközeként, és milyen hatással van ez a mozgalmi identitásra és összetartásra. Az elemzés során Berta különböző történelmi és kortárs példákat hoz a humor politikai szerepének illusztrálására, különös tekintettel a barcelonai lakhatási aktivisták körében végzett terepkutatásaira. A tanulmány rávilágít arra, hogy a humor nemcsak a közösség összetartását erősíti, hanem a szélesebb társadalommal való kommunikációban is fontos szerepet játszik, hozzájárulva a mozgalmak céljainak eléréséhez és a társadalmi változások előmozdításához.

Rácz Krisztina: Akik utoljára nevetnek: Élő humor és virtuális közösség a Vajdaságban tanulmánya, két vajdasági magyarok által ismert és kedvelt humoros Facebook oldal mémjeit elemzi. A szerző a mémek vizuális és szöveges elemeinek elemzésével bemutatja a humor helyi kulturális és nyelvi sajátosságait, valamint a virtuális humor funkcióját egy olyan közösségben, amely nemcsak kisebbségi, hanem egyre inkább diaszporikus jellegű is. Rácz Krisztina kutatása rávilágít arra, hogy a virtuális tér miként szolgálhat a közösségi összetartozás erősítésére és a kollektív identitás fenntartására, különösen a kisebbségi és diaszporikus közösségek esetében.

Papp Richárd: Holokauszt emlékezet és humor tanulmánya a holokauszt emlékezete és a humor kapcsolatát vizsgálja. A szerző bemutatja, hogyan jelenik meg a humor a holokauszt emlékezetében, és milyen szerepet játszik az emlékezetpolitikában és a közösségi identitás kialakításában. Az elemzés során Papp különös figyelmet fordít a különböző kulturális kontextusokban megjelenő humorra és annak hatásaira. A tanulmány feltárja, hogy a humor miként szolgálhat az emlékezés eszközeként, segítve a túlélők és az utódok számára a traumatikusan múlt feldolgozását és a kollektív emlékezet fenntartását. Papp Richárd kutatása rávilágít arra is, hogy a humor hogyan képes közvetíteni a holokauszt történetének súlyosságát és az abból fakadó tanulságokat.

Én pedig Kinek és kin... szabad nevetni? - Társadalomkritika, identitásépítés és kisebbségi identitások önreprezentációjának konfliktusa az afrikai-amerikai stand-up humorban című cikkemben Richard Pryor életén és munkásságán keresztül vizsgálom az afrikai-amerikai stand-up humor szerepét az identitásformálásban és a társadalomkritikában. Pryor stand-up előadásai az afroamerikai és LMBTQ+ közösségek közötti kapcsolatokat és konfliktusokat tárják fel. A humor eszközeként szolgál a társadalmi igazságtalanságok és traumák feldolgozására, valamint a faj, a szexualitás és a társadalmi normák közötti összetett kapcsolatokat bemutatására.

Ezek a tanulmányok együttesen gazdag és sokrétű képet adnak a humor társadalmi szerepéről és funkciójáról, különböző kulturális és politikai kontextusokban. A szerzők különböző megközelítéseket és módszereket alkalmazva mutatják be, hogy a humor miként járul hozzá a közösségi identitás kialakításához, a társadalmi feszültségek kezeléséhez, valamint a politikai diskurzus formálásához.

Felhasznált irodalom

- Bressler, E.R., Martin, R.A., & Balshine, S. (2006). Production and appreciation of humor as sexually selected traits. *Evolution and Human Behavior*, 27, 121-130.
- Douglas, M. (1975). *Implicit Meanings: Essays in Anthropology*. London: Routledge.
- Feingold, A. (1992). Gender differences in mate selection preferences: A test of the parental investment model. *Psychological Bulletin*, 112, 125-139.

- Freud, Sigmund (2011) A vicc és viszonya a tudattalához. Animula Kiadó
- Gervais, M., & Wilson, D.S. (2005). The evolution and functions of laughter and humor: A synthetic approach. *The Quarterly Review of Biology*, 80, 395-430.
- Hurley, M. M., Dennett, D. C., & Adams, R. B. (2011). *Inside Jokes: Using Humor to Reverse-Engineer the Mind*. MIT Press.
- Miller, G. (2000). *The Mating Mind: How Sexual Selection Shaped the Evolution of Human Nature*. New York: Anchor Books.
- Mulder, M.P., & Nijholt, A. (2002). *Humour Research: State of the Art*. Center for Telematics and Information Technology, University of Twente.
- Oring, Elliott (2011) *Engaging Humor*, University of Illinois Press.
- Pinker, S. (1997). *How the Mind Works*. New York: W.W. Norton & Company.
- Preuschoft, S., & Van-Hooff, J. A. (1997). The social function of 'smile' and 'laughter': Variations across primate species and societies. In U. Segerstrale & P. Molnar (Eds.), *Nonverbal communication: Where nature meets culture* (pp. 171-190). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Radcliffe-Brown, A. R. (1940). „On Joking Relationships.” *Africa: Journal of the International African Institute*, 13(3),195-210.
- Turner, V. (1982). *From Ritual to Theatre: The Human Seriousness of Play*. New York: PAJ Publications.
- Watkins, M. (1999). *On the Real Side: A History of African American Comedy from Slavery to Chris Rock*. Chicago: Lawrence Hill Books.